

CƏNUBİ XƏZƏR ÇÖKƏKLİYİNİN QƏRB SAHİLBOYU “QURU-DƏNİZ” KEÇİD HİSSƏSİNDƏ NEFTQAZLILIĞIN TEKTONİK KRİTERİLƏRİ

B.S.Aslanov, V.B.Cəbrayılzadə

SOCAR, “Neftqazəlmətdəqiqatlayihə” ETİ

Cənubi Xəzər neftli-qazlı hövzəsi (CXNQH) Xəzər dənizində, o cümlədən dünyada əsas neft-qaz yataqları istismar olunan regionlardan biridir. Ona görə ki, burada çox sıx şəkildə neft-qaz yataqları yerləşir və sahilətrafi Azərbaycan, İran və Türkmənistan, eləcə də dünya dövlətləri CXNQH-i neftli-qazlı əyalət və ən perspektivli istismar *"qlobal poliçonu"* kimi tanımışlar.

Coğrafi mənada CXNQH qərbdən Kiçik Qafqaz dağları və Aşağı Kür depressiyası, şərqdən Böyük Balxan və Kopet-dağ, cənubdan isə Elbors dağ silsilələri, şimaldan Dibrar-Balxan dağları arasında yerləşir və mərkəzə doğru dərinləşən blokvarı, mürəkkəb quruluşlu hövzədir.

Tektonik mənada CXNQH şimaldan Cənubi Xəzər və Qərbi Türkmən çökəklikləri tərkibinə daxil olan mürəkkəb quruluşlu Abşeron-Balxanyanı qalxımlar zonası və onun şimal yamacı boyunca regional Qafqazönü-Türkmən dərinlik qırılması ilə hədudlanır.

CXNQH əhatəsində perspektivli emiqrasiya və generasiya mənbələri sırasında əsas yeri dərinliyi 25 km-dən çox olan dərin Cənubi Xəzər depressiyası (DCXD) tutur və depressiyanın yamaclarında olan neft-qaz yataqlarına karbohidrogen materialları əsasən DCXD-dən emiqrasiya olunduğu, eyni zamanda DCXD əhatəsində tektonik pozulmalarla mürəkkəbləşmiş mövcud yataqların da əsasən dərin qatlardan şaquli miqrasiya nəticəsində KH məhsulları ilə qidalanmaları güman olunur. Belə yataqlardan biri Cənubi Xəzərin qərb sahiləyanı “quru-dəniz” keçid hissəsi əhatəsində yerləşən “Şah-dəniz” yatağıdır. Yüksək dəqiqlikli seysmik və axtarış-qazma məlumatları əsasında yatağın 2D modeli tərtib olunub və dərinlik üzrə (7,5 km-ə qədər) kəsiliş proqnozlaşdırılıb. Aparılmış analizlərin nəticələri əsasında güman edirik ki, keçid zonasının daha dərin qatlarında “Şah-dəniz” yatağı xarakterli yataqlar mövcuddur və bu cür yataqların aşkar olunması üçün yüksək dəqiqlikli 3D seysmo-qravimetrik kəşfiyyatı tədqiqatların aparılması tövsiyə olunur.